Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Каракашлинская основная общеобразовательная школа»
Ютазинского муниципального района Республики Татарстан

СОГЛАСОВАНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДАЮ
Протокол заседания ШМО учителей начальных классов	Заместитель директора по учебной работе	директор Директор МБОУ « Каракашлинская ООШ»
	________Ахметова Э.Ф.	________Закиров М.Ш.
от 18.08.2022. №1	«19» 08 2022г	Приказ № 99 от
Руководитель		«19» 08 2022г.
______И.С.Нагимова подпись		

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по литературному чтению на родном языке
предмет
для 1 класса

Составитель: Ахметова Эльмира Фалиховна
учитель начальных классов 1 квалификационной категории
предмет

Рассмотрено на заседании
педагогического совета
протокол № 2 от
«19» 08 2022г.

2022 – 2023 учебный год

Аңлатма язуы

Программа түбәндәге норматив документларга нигезләнеп язылды:

1. “Россия Федерациясендә мәгариф турында” Федераль Закон, 2012. “Мәгариф турында” Татарстан Республикасы законы, 2013 ел.
2. ТР Ютазы муниципаль районының “Кәрәкәшле төп гомуми белем бирү мәктәбе” муниципаль юджет белем бирү учреждениясенең 2022-2023 нче уку елына кабул ителгән укыту планы

Укыту программаларында шәхси, предмет һәм метапредмет нәтиҗәләре.

Башлангыч сыйныфны бетергәндә укучы төп мәктәп программасын үзләштерергә әзер була, әдәбият һәм сәнгать өлкәсендә шактый белем туплый.

- текст өстендә эшли ала: кирәкле информацияне эзләп таба, урынлы куллана белә: дәреслектә иркен ориентлаша, берничә чыганактан мәгълүмат туплый, сүзлекләр белән эш итә, вакытлы матбугатка күзәтү ясый һәм мәктәп китапханәсе фондыннан файдалана;
- әдәбиятның сүз сәнгате булуына инана, мәгълүматлар туплый;
- әдәби әсәрләр аша әхлак нормаларының үтәлешенә ирешә;
- әдәби әсәрләрне анализлый, аларга дөрес бәя бирә белә.

“***әдәби уку”курсы программасы 1 нче сыйныфны тәмамлаганда түбәндәге нәтиҗәләргә ирешүне бурыч итеп куя.***

“***Сөйләм төрләре, укучы эшчәнлеге”бүлегендә:***

Укучылар өйрәнәләр:

• кычкырып укыганда индивидуаль темп белән йөгерек, иҗекләрне өзмичә сүзләп укырга;
• ишеткән, яисә сыйныфта укыган кыска әсәрләрнең эчтәлеген аңларга, төп мәгънәләрен әйтә белергә;
• текстның маркирланган өлешен эчтән укып, эчтәлеген аңларга;
• төрле авторларның 3-4 әсәрләрен ятлап укырга.

Укучы мөстәкыйль һәм парлы эшчәнлек барышында өйрәнергә мөмкинлек ала:

• дәреслекнең “Эчтәлек”битендә кирәкле әсәрләрне таба белергә;
• укылган әсәр буенча сораулар төзи, эчтәлеген сөйли һәм тексттан файдаланып сорауларга җавап бирә белергә.

“***Әдәби пропедевтика”бүлегендә***

укучылар өйрәнәләр:

• проза әсәрләрен шигъри әсәрләрдән аера белергә;
• фольклорның кече жанрларын (табышмак, санамыш, тизәйткеч, әйтешләр, уйдырмалар) аера белергә;

• әдәби текстта кабатлаулар, җөмлә төрләрен, тыныш билгеләрен, ритм һәм рифмаларны таба белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

• әкиятләрнең сюжет-композиция үзенчәлекләрен аерырга (чылбыр әкиятләрне аптыраткыч әкиятләрдән);

• кече фольклор әсәрләрендә төрлелекне тоемлый белергә (хикәя - әкият, бишек җырлары - әйтешләр).

“***Укучыларның иҗади эшчәнлеге” бүлегендә***

Укучылар өйрәнәләр:

• текстны укыганда дөрес интонация, уку темпын сайлап, паузалар белән укый белергә;

• әдәби әсәрләрне укыганда текст кырындагы маркировкага нигезләнеп (төсле полоскалар) рольләргә бүленеп, чылбыр рәвешендә укый белергә;

• әсәргә ясалган иллюстрациягә туры килгән өлешне тексттан таба белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

• кече фольклор жанры әсәрләрен практик өйрәнергә **(**табышмак, санамыш, тизәйткеч, әйтешләр, уйдырмалар)**,** аларны мимика, хәрәкәтләр белән бирә белергә;

• “Музей йорты” бүлегендә (Рәссам Фәридә Ризаева күргәзмәсе) иллюстрацияләрне табып, дәреслекнең кайсы текстына туры килүен ачыкларга, текстның иллюстрация белән ни дәрәҗәдә туры килүен ачыкларга.

1 нче сыйныфны тәмамлаганда универсаль укыту гамәлләре формалаштыруда көтелгән нәтиҗәләр

Гомуми танып белү эшчәнлеге өлкәсендә

укучылар өйрәнәләр:

• Дәреслектә җиңел ориентлашырга, дәреслекнең шартлы билгеләрен төгәл белергә, тексттагы аерым өлешләрне, юлларны, сүзләрне табарга, дәреслек ахырында бирелгән бүлек белән эшли, кирәкле иллюстрацияне таба белергә;

• дәрестә кимендә ике чыганак (дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәре яки дәреслек һәм хрестоматия**)** белән эшли белергә;

Коммуникатив эшчәнлек өлкәсендә:

укучылар өйрәнәләр:

• партадашы белән эшли, эшләрне үзенә һәм иптәшенә куша белә, үзенә тапшырылган эшне башкара, үзбәя бирә, иптәше эшләгән эшнең нәтиҗәсе белән кызыксына белергә;

• чылбыр рәвешендә укырга (текст кырындагы шартлы билгеләрне куллана);

• әсәрләрне чагыштыра, нәтиҗә ясарга;

Уку эшчәнлеген бәяләү, үзбәя өлкәсендә

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

• сорауларга җавапны төрлечә биреп булуын аңлый;

• текст өстендә эшләү аша җавапларны таба, дөрес җавапны билгели, дәлилли ала**.**

Укыту фәненең уку планында тоткан урыны.

Әдәби уку филология фәннәре өлкәсенә керә.

I сыйныф – 1 сәгать – 33 сәгать;

1 сыйныф

№	Төп темалар	Сәгать саны
1	Телдән әзерлек чоры.	2 сәгать
2	Әлифба чоры.	23 сәгать
3	Әлифбадан соңгы чор. Әдәби уку.	8 сәгать
	Барлыгы.	33 сәгать

Уку предметының эчтәлеге.

Әзерлек чоры. (2 сәг)

Әкият текстын тыңлау. Иллюстрацияләрнең (рәсемнәрнең) текст өлешләре белән бәйләнешен (мөнәсәбәтен) ачыклау. Әкият эчтәлеген сөйләү.

Балаларда текст турында, беренчедән, мәгънә ягыннан үзара бәйләнгән һәм хәбәр итү интонациясе белән әйтелә торган, якынча тәмамланган фикерне белдерүче, билгеле бер эзлеклелектә килгән сүз һәм җөмләләр җыелмасы буларак, икенчендән, нәрсә турында да булса хәбәр итүче һәм ишетеп, күреп зиһенгә алына торган мәгълүмат буларак башлангыч күзаллау булдыру. Иллюстрация темасы буенча җөмләләр төзү. Конкрет җөмләләр белән текстның график моделе арасындагы мөнәсәбәтне ачыклау. Рәсем белән бирелгән хикәяне исемләү (исем кушу). Текст төзү элементлары. Тәкъдим ителгән график моделе буенча хикәя эчтәлеген сөйләү.

Укылган текст эчтәлеге буенча бирелгән укытучы сорауларына җавап бирү. Текст эчтәлеген сайлап алып сөйләү, шигырь ятлау.

Телнең структур берәмлеге буларак сүз турында башлангыч күзаллау булдыру. Басма хәрефләрнең элемент-өлгеләре белән танышу

Әлифба чоры. (23 сәг)

Сузык [а, ә, ы, э, и, у, ү, о, ө] авазларының сүздә төрле позициядә килгән һәм аерым кулланылган очрактагы артикуляцияләрен ныгыту. Сузык авазларны аеру күнегүләре. Иҗек ясау процессында сузыкларның роле. Сүз кисәге буларак иҗек турында белешмә. График схема буенча сузык авазны әйткәндә, сузыкка басым куеп әйтү. Сүзнең график схемалары буенча сүзне көйләп,иҗекләргә бүлеп салмак һәм орфоэпик дөрес уку. Сүзнең иҗекләргә бүленешен дуга ярдәмендә билгеләү.

Схемада сузык авазны башта түгәрәк, соңыннан транскрипция билгесе белән билгеләү. Ишетелгән һәм әйтелгән сүзләр арасыннан өйрәнелә торган аваз кергән сүзне таный һәм аера белергә өйрәнү. Өйрәнелгән сузык аваз кергән сүзләр сайлау.

Элемент-өлге ярдәме белән басма хәрефләр төзү һәм аларның формаларын үзләштерү. Хәреф турында авазның тышкы билгесе, ягъни «киеме» буларак образлы күзаллау булдыру.

Укытучы укыган текстны тыңлау, эчтәлеген аңлау, куелган сорауларга җавап табу, ишетеп кабул ителгән текстның эчтәлеген тулысынча яки сайлап сөйләү.

Парсыз сонор тартык авазлар

[м, н, л, р, й, ң] сонор тартык авазлары. Бирелгән авазларның артикуляциясе : үпкәдән килә торган һава агымы бер сөйләм органында, мәсәлән иреннәрдә, тешләрдә, тел алдында, тел уртасында, тел артында киртәгә яки тоткарлыкка очрый, бу авазларны әйткәндә тон өстенлек итә, шау катнаша гына. Шуңа күрә ул авазларны ярым сузыклар дип тә йөртәләр.

Калын һәм нечкә яңгырашлы сүзләрдә сонор тартык авазлар әйтелешен чагыштыру; язуда аларның калын яңгырашын калын сузык аваз хәрефләре (а, у, о, ы) белән (ма, му), нечкә яңгырашын нечкә сузык аваз хәрефләре (ә, и, ө, ү, э) белән белдерү. Сүздә һәр авазны аерып әйтү алымы. Рәсем һәм схема белән бирелгән сүзләргә аваз анализы. Анализлана торган сүз составына кергән аерым аваз артикуляциясе. Тартык авазларның яңгыраулыгын белдерүче билге — уртасында нокта булган квадрат белән билгеләү.

Чагыштыру өчен бирелгән сүзләрдәге (мал-мәл) авазларның аермалы билгеләренең мәгънә функциясенә ия булуын билгеләү.

Сонор авазларны белдерүче басма баш һәм юл хәрефләрнең формаларын үзләштерү. Ябык иҗекләрне (ай) һәм калын һәм нечкә яңгырашлы кушылмаларны (ма, мә, му, мү һ.б.), шулай ук парсыз тартык авазлар уртада һәм ахырда булган сүзләрне (май, малай) уку. Сүзләрне иҗекләп уку белән чагыштырып, орфоэпик уку һәм әйтү алымы.

Сүз башында һәм сүз уртасында |й] авазы

Я, е, ю хәрефләренең ике авазга [йа], [йә], [йы], [йә], [йу], [йү] билге булып килүләре: яра, ял, юл, куян, баян.

Аваз-хәреф схемаларын иҗекләп һәм орфоэпик дөрес итеп уку. Шартлы билгеләр һәм басма хәрефләр нигезендә сүзнең аваз формасын график формага күчерү процессын күзәтү.

Я, е, ю хәрефләрен куллану кагыйдәләрен үзләштерү. Бу хәрефләр кергән сүзләрне һәм иҗекләрне уку. Баш һәм юл басма хәреф формаларын төзү.

Яңгырау һәм саңгырау парлары булган тартыклар

Яңгырау һәм саңгырау тартыкларны калын һәм нечкә яңгырашын билгеләү: нечкәлек яңгырау, саңгырау ([д-т],[з-с],[г-к],[гъ-къ] һ.б.) парларның үзара мөнәсәбәтен ачыклау. Мәсәлән бар-бар, бар-пар һ.б. Өйрәнү тәртибендә басма хәреф формаларын үзләштерү.

Авазларында аерма булган сүзләрне, яңгырау һәм саңгырау тартык авазлардан башланган сүзләрне әйтеп карау, чагыштыру күнегүләре (бар-пар).

Аваз-хәреф схемалары нигезендә авазларны аеру, иҗекләр, сүзләр, текстлар уку.

Башлангыч сүзне һәм сүзнең авазын алмаштыру яки аваз өстәү юлы белән ясалган яңа сүзләрне (бур-бура-буран), шулай ук ике яктан да бертөрле укыла торган (ана) сүзләрне уку. Табышмаклар уку һәм аларның җавабын табу. Тизәйткечләр, санамышлар, үртәвечләр, өйрәнелә торган аваз булган халык мәкальләрен уку, истә калдыру һәм хәтер буенча сөйләү.

Аваз. иҗек.сүз.җөмлә һәм текст турында образлы күзаллау формалаштыру.

Аеру билгеләре булып торган ь һәм ъ тан соң [й] авазы

Язуда аеру билгеләре булып торган ь һәм ъ һәм сузык аваз хәрефләре ярдәмендә [й] авазының язуда бирелешен (ь+е, я, ю; ъ+е, ю, я) аңлату. (Я, е, ю хәрефләре алдындагы иҗек калын сүзләргә (алъяпкыч) ъ билгесе, алдагы иҗек нечкә сүзләргә (дөнья) ь билгесе куелуын аңлатыла).

Аеру билгеләре һәм сузык аваз хәрефләре белән белдерелгән [й] авазлы сүзләрнең аваз анализы. [Й] авазы кергән сүзләрнең аваз схемасын уку. аны хәреф формасына үзгәртү, соңыннан башта иҗекләп, аннан соң орфоэпик дөрес итеп уку.

Ь, ъ билгеләренең басма хәрефләрен төзү һәм аларның формаларын үзләштерү.

(Бу билгеләрнең [гъ], [къ] авазларының калынлыгын белдерү өчен дә кулланылуын аңлату (игътибар, тәкъдим). Калын [гъ] һәм [къ] авазлары булган сүзләрнең калынлыгын белдерү өчен язуда калын сузык аваз хәрефләре куланылуын, әйткәндә, иҗек нечкәлеген белдерү

өчен, ахырдан ь билгесе куелуын ассызыклан үтәргә кирәк. Мәсәлән мәкаль сүзендә [къ] калын кече тел тартыгы, аның калынлыгын белдерү өчен к дан соң а язабыз, укыганда [мәкъәл] дип укыйбыз, икенче иҗекне нечкә итеп уку өчен сүз ахырына ь билгесе куябыз.)

Парсыз тарлык авазлар.

Парсыз [х, һ, щ, ц] тартыклар артикуляциясе. Бу авазларның характеристикасы. Парсыз тартык авазлар кергән иҗекләр һәм сүзләр, текстлар уку. Текстның эчтәлеген үзләштерү. Эчтәлеген сөйләү. Басма хәрефләрнең формаларын үзләштерү.

Әлифбадан соңгы чор (8 сәг)

Төрле жанрдагы текстларны аңлап уку күнекмәләрен формалаштыру. Текстагы «авыр» (озын һәм таныш булмаган) сүзләрне укыганда иҗекләп укырга мөмкин. Җөмләнең тыныш билгеләренә карап җөмләләр арасында тукталыш (пауза) ясау. Хикәяләү, сорау, тойгылы җөмләләрнең интонациясен бирү. Укылган текст буенча бирелгән сорауларга тулы җавап бирү. сайлап алып эчтәлеген сөйләү, текстның башын, ахырын үзгәртү, аңа яңа исем бирә белү күнекмәләренә ия булу.Текстның 1) башлам (вакыйга нәрсәдән башалана). 2) төп өлеш (катнашучы-геройлар белән нәрсә була), 3) йомгаклауга (нәрсә ничек тәгәлләнә) туры килә торган кисәкләрен табу һәм уку. Текста сурәтләнгән вакыйгаларга укучы баланың һәм авторның мөнәсәбәтен белдерә белү.

Укыту –тематик планлаштыру 1 сыйныф 33 дәрес

№ п/п	Тема	Дәрес саны
1	Кереш дәрес.“Өч кыз”, ”Куян кызы” әкиятен уку. Җөмлә. Интонация	**1**
2	Текст. Текст кисәге буларак җөмлә. Җөмлә кисәге буларак сүз. Ярдәмче сүзләр	**1**
3	а] авазы һәм А, ахәрефләре. [ә]авазы һәм Ә,әхәрефләре.	**1**
4	[ы] авазы һәм Ы,ыхәрефләре. [э] авазы һәм Э,э хәрефләре [и] авазы һәм Ии хәрефләре	**1**
5	[у] авазы һәм Уу хәрефләре [ү]авазы һәм Үү хәрефләре	**1**
6	[о] авазы һәм Оо хәрефләре [ө]авазы һәм Өөхәрефләре	**1**
5	Сузык аваз хәрефләре. Ныгыту.	**1**

6	[н]авазы һәм Ннхәрефләре	**1**
7	[л]авазы һәм Ллхәрефләре	**1**
8	[м]авазы һәм М,мхәрефләре	**1**
9	[р]авазы һәм Р,р хәрефләре	**1**
10	[й]авазы һәм Й,йхәрефләре	**1**
11	[ң]авазы һәм ң хәрефе	**1**
12	[йа],[йә]авазлары һәмЯ, я хәрефләре.	**1**
13	[йу],[йү] авазлары һәм Ю,ю хәрефләре	**1**
14	[йы], [йе] авазлары һәм Е,е хәрефләре	**1**
15	[д] авазы һәм Д,д хәрефләре [т] авазы һәм Т,т хәрефләре	**1**
16	[з] авазы һәм З,з хәрефләре [с] авазы һәм С,с хәрефләре	**1**
17	[гъ] авазы һәм Г,г хәрефләре [къ]авазы һәм К,к хәрефләре	**1**
18	[w]һәм[в]авазлары һәм В,в хәрефләре. “Авылда” хикәясе.	**1**
19	[ф]авазы һәм Ф,фхәрефләре.“Уфа-Казан” хикәясен уку	**1**
20	[б]авазы һәм Б,бхәрефләре.Татар халкының милли бәйрәмнәре. [п]авазы һәм П,п хәрефләре” Кошлар-безнең дусларыбыз”.	**1**
21	[ж] авазы һәм Ж,ж хәрефләре.Без укырга яратабыз[җ] авазы һәм Җ,җ хәрефләре. Кл. тыш уку: җырлы-биюле уеннар. ”Җиләк җыю” хикәясе..	**1**
22	[ш] авазы һәмШ,ш хәрефләре [щ]авазы һәм Щ,щ хәрефләре	**1**
23	[ч] авазы һәм Ч,ч хәрефләре.”Берлектә көч” хикәясе	**1**
24	[х] авазы һәм Х,х хәрефләре [һ] авазы һәм Һ,һ хәрефләре.	**1**
25	[ц]авазы һәм Ц,ц хәрефләре ь,ъ-аеру билгеләре	**1**
26	Сәяхәт башы. Аптыраткыч әкиятләр сере.	**1**
27	Санамыш серләре. Борынгы санамышлар. Табышмак ничек төзелә?	**1**
28	Эндәшләр, тизәйткечләр. Охшаш яңгырашлы сүзләр.	**1**
29	Рифма һәм шигырь мәгънәсе. Шаян шигырьләр. Яңгыравык шигырьләр. Поэзия һәм прозада сүзләрнең үзенчәлекле яңгырашы.	**1**

30	Урман мәктәбендә. Малайлар һәм кызлар турында Санамыш, тизәйткеч, үртәвеч.	**1**
31	Шигырьдә юмор хисе. Язучы фантазиясе. Дөньяны кем ничек күрә? Шагыйрь нәрсә күрә һәм ишетә?	**1**
32	Такмазалар, уйдырмалар, әкиятләр, бишек җырлары.	**1**
33	Рәссам нәрсә күрә? Рифмалашкан сүзләр. Йомгаклау.	**1**